

ABP JOSÉ RODRÍGUEZ CARBALLO

POROZMAWIAJMY O FORMACJI

PREZENTACJA I KOMENTARZ DO DOKUMENTU

SZTUKA POSZUKIWANIA OBLICZA BOGA

**WYTYCZNE DLA FORMACJI
MNISZEK KONTEMPLACYJNYCH**

„Poszukiwanie nie ma końca,
ponieważ nie kończy się miłość”

(por. Św. Augustyn, *In Ps.* 104, 3)

Wydawnictwo
Ojców Franciszkanów
Niepokalanów 2021

Tytuł oryginału: Parliamo della formazione
Autor: ABP JOSÉ RODRÍGUEZ CARBALLO
© 2020 – Amministrazione del Patrimonio della Sede
Apostolica e Libreria Editrice Vaticana

© Copyright for this edition by Wydawnictwo Ojców
Franciszkanów Niepokalanów 2021

Na okładce: DUCCIO di Buoninsegna *Dysputy
z nauczycielami oraz Powołanie apostołów*

Tłumaczenie: Madalena Jagiełło

Korekta: dr Joanna Wójcik
Skład: Stanisław Tuchołka
Projekt okładki: Adam Piasek

Redakcja: naukowa: o. dr Robert Leżohupski OFMConv.
Menadżer Projektu: o. Andrzej Iwanicki

Za zezwoleniem ks. bpa Jacka Kicińskiego CMF,
Przewodniczącego Komisji ds. Instytutów Życia
Konskrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego

ISBN 978-83-7766-222-9

Wydawnictwo Ojców Franciszkanów Niepokalanów 2021
ul. o. M. Kolbego 5
96-515 Teresin
tel. 46 864 22 08
e-mail: wydawnictwo@niepokalanow.pl
e-sklep: wydawnictwo.niepokalanow.pl

aby nie pobyć w wysiłku odnowy i móc docho-
wać wierności inspiracji naszych założycieli i za-
łożycielek, potrzebujemy formacji uwzględniającej
trzy warunki: absolutną wierność Ewangelii Jezusa
Chrystusa, „najwyższej regule” każdej formy życia
konsekrowanego³², wierność dzisiejszemu człowie-
kowi i odwagę do realizowania osobistej przemiany,
jakiej wymagają dwa pierwsze warunki. Jeśli for-
macja do życia kontemplacyjnego, aby była nadal
aktualna dzisiaj, nie może pomijać żadnego z tych
trzech wymogów, ani jeden z nich nie może wystą-
pić bez odpowiedniej formacji.

3. Pojęcie, zasady i cele formacji do życia kontemplacyjnego

Każda siostra kontemplacyjna jest wezwana do
przebycia drogi lub procesu, który doprowadzi ją do
osiągnięcia miary wielkości według Pełni Chrystusa
(por. Ef 4,13); drogi, procesu, który doprowadzi ją do
stopniowego upodobnienia do Niego i wzrastania
w przyswajaniu charyzmatu oraz w świadomości
jej szczególnej misji w Kościele i w świecie. Dlatego

³² SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Perfectae caritatis*, 2; por.
CIVCSVA, *Rozpoznawajcie. Do osób konsekrowanych podą-
żających szlakiem znaków*, 7–8, Wydawnictwo SS. Loreta-
nek, Warszawa 2015.

powinna „ofiarnie zaangażować się w proces formacyjny, przyjmując z wiarą pomoc ludzi, których daje [...] Bóg i Kościół”³³.

Aby wspomniana droga była odpowiednia, istotne jest, by od początku mieć jasność, że formacja zarówno dla osoby konsekrowanej, jak i dla siostry kontemplacyjnej polega na przechodzeniu procesu „stopniowego przyswajania sobie myśli i uczuć Chrystusa ku Ojcu”³⁴. *Procesu* i tym samym *drogi*, która zapewni ciągłość wzrostu osoby; *procesu/drogi*, która nie polega jedynie, ani w głównej mierze, na nabywaniu pojęć teoretycznych, jakkolwiek byłyby istotne, *lecz na przyswajaniu sobie myśli i uczuć Chrystusa ku Ojcu; procesu/drogi*, która rozpoczyna się wraz z pierwszym wezwaniem Pana, a zakończy się dopiero wraz z *wizytą naszej siostry, śmierci cielesnej*.

Z tego powodu formacja jest ze swej natury *formacją lub transformacją serca, stałą lub ciągłą*. Formacją lub transformacją serca, ponieważ ono jest siedzibą uczuć. I, ponieważ chodzi o *przyswajanie sobie uczuć* Chrystusa, wymaga się nie tylko formacji, która będzie dotyczyć zachowań, lecz takiej, która zmieni serce, która je przemieni.

Bez formacji i transformacji serca nie będzie można mówić o formacji osoby, nie można mówić o formacji w głąb. Formacja zmierza do prawdziwego

³³ VC, 65. Por. *VDq*, I, 13.

³⁴ VC, 65.

nawrócenia lub głębokiej przemiany osoby, ostatecznego celu procesu formacyjnego, „tak aby każda jej postawa i czyn [nie tylko zachowania, lecz również każda postawa], zarówno w doniosłych momentach życia, jak i w codziennych okolicznościach, ujawniała jej całkowitą i radosną przynależność do Boga”³⁵.

W tym kontekście należy jeszcze raz podkreślić, że formacja do życia kontemplacyjnego nie może się „ograniczać jedynie do przekazywania [pojęć] oraz poznawania postaw i zachowań”, lecz ma prowadzić do otwierania się „na szeroki horyzont, by towarzyszyć [formowanemu] w osiągnięciu dojrzałości ludzkiej, chrześcijańskiej i monastycznej, bez jukstapozycji czy paralelnych rozwiązań”³⁶.

Z drugiej strony, formacja jest zawsze ciągła lub stała, ponieważ wraz z formacją rozpoczyna się proces, który „nigdy się nie kończy”³⁷. Chodzi w rzeczywistości o proces, który „jest ciągłym stawaniem się”, prowadzi „*aż do człowieka doskonałego, do miary wielkości według Pełni Chrystusa*”³⁸. Nikt nie może powiedzieć, że osiągnął wyznaczoną metę (por. Flp 3,13), ponieważ nikt nie może twierdzić, że już przyswoił sobie uczucia Chrystusa. Formacja rozpoczyna się wraz z pierwszym wezwaniem

³⁵ Tamże.

³⁶ *SpoB*, 5.

³⁷ *VC*, 65.

³⁸ *SpoB*, 5.

Pana i kończy się wraz z kontemplacją Oblicza Pana takim, jakim jest. Formacja będzie zatem musiała zapewniać wzrost osobie w jej przemienianiu się na wzór Chrystusa aż do ostatniego dnia jej ziemskiej egzystencji.

W konsekwencji, na formację „należy przeznaczyć odpowiednio dużo czasu, [...] nie mniej niż dziewięć lat i nie więcej niż dwanaście”³⁹. W formacji pośpiech jest zawsze złym doradcą. Bez czasu nie można zinterioryzować czy przyswoić uczuć Chrystusa, ani nadać ciągłości osobistemu spotkaniu z Nim. Bez czasu nie można zrodzić Chrystusa w sercach siostr odbywających formację⁴⁰, co stanowi fundamentalny cel w każdym procesie formacyjnym dla mniszki. Bez czasu nie można przyswoić zasadniczych elementów charyzmatu, celu zasadniczego dla rozwijania odpowiedniego sensu przynależności. Bez czasu niemożliwe jest „mądre rozeznanie uległości serca i jego gotowość na wezwania Boga, na okoliczności i przeszkody życiowe”⁴¹. Bez czasu nie można osiągnąć autentycznej integracji wielokulturowej, dzisiaj bardziej potrzebnej niż kiedykolwiek⁴².

Próbując zgłębić nieco bardziej cele formacji do życia konsekrowanego i uwzględniając całą

³⁹ *VDq*, I, 15.

⁴⁰ Por. *SpoB*, 82–86.

⁴¹ Tamże, 123.

⁴² Por. tamże, 87.

posoborową refleksję na ten temat, moglibyśmy powiedzieć, że formacja do życia monastycznego składa się z następujących elementów kluczowych: doświadczenia Boga, misji, wymiaru eklezjalnego i wymiaru charyzmatycznego⁴³.

3.1. Doświadczenie Boga

Formacja zmierza, po pierwsze, do zanurzenia zakonników i osób konsekrowanych w doświadczeniu Boga. To doświadczenie jest wszystkim w życiu konsekrowanym, szczególnie w życiu kontemplacyjnym. Bez niego wszystko okazuje się nieskuteczne na płaszczyźnie egzystencjalnej: „Beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15,5). Dlatego każdy etap formacji musi pomagać mniszce w nieustawaniu w poszukiwaniu Bożego Oblicza i proponować jej odpowiednie środki do jego realizacji.

Już w dokumencie *Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego* widzimy to, co stwierdziliśmy: „Formacja zakonna sprzyja rozwojowi życia poświęconego Bogu, począwszy od jego najwcześniejszych stadiów, kiedy ktoś po raz pierwszy zaczyna poważnie myśleć o podjęciu życia

⁴³ Niektóre z tych elementów zostaną szerzej omówione w dalszej części, ponieważ są fundamentalne w każdym programie formacyjnym. Teraz niech wystarczy kilka zasadniczych uwag na temat każdego z nich.

zakonnego, aż po jego całkowite wypełnienie w momencie śmierci, gdy zakonnik czy zakonnica spotykają się z Bogiem na zawsze⁴⁴. Powtarza to również *Potissimum institutioni* w stwierdzeniu: „formacja zakonna ma na celu wprowadzenie zakonników w życie zakonne i pomoc w uświadomieniu sobie własnej tożsamości osób konsekrowanych poprzez złożoną w instytucie zakonnym profesję rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa⁴⁵”.

W konkretnym wymiarze *Wytyczne* jako szczególny cel formacji mniszek wskazują, by „osadzić

⁴⁴ CIVCSVA, Instrukcja *Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do Instytutów oddających się pracy apostołskiej* (31 maja 1983), 44, <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/kongregacja-instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia-apostolskiego/dekrety-instrukcje-wskazania/1983-05-31-instrukcja-istotne-elementy-nauczania-kosciola-na-temat-zycia-konsekrowanego-w-zastosowaniu-do-instytutow-oddajacych-sie-pracy-apostolskiej-%C2%ABessential-elements%C2%BB-20910/> [dostęp: 3 marca 2021].

⁴⁵ CIVCSVA, Wskazania dotyczące formacji w Instytutach zakonnych *Potissimum institutioni*, Watykan, 2 lutego 1990, 110, <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/kongregacja-instytutow-zycia-konsekrowanego-i-stowarzyszen-zycia-apostolskiego/dekrety-instrukcje-wskazania/1990-02-02-instrukcja-wskazania-dotyczace-formacji-w-instytutach-zakonnych-%C2%ABpotissimum-institutioni%C2%BB-20913/> [dostęp: 3 marca 2021].

tożsamość uczennic Chrystusa na fundamencie specyficznego powołania ewangelicznego i charyzmatycznego, harmonizując wszystkie wymiary człowieczeństwa w jednym duchu”, aż do osiągnięcia upodobnienia się do Chrystusa⁴⁶.

Życie poświęcone Panu, nabieranie świadomości swojej tożsamości osoby konsekrowanej wraz z profesją, budowanie tożsamości uczniów Chrystusa, to wszystko wyrażenia, które odsyłają do doświadczenia Boga, doświadczenia głębokiego, takiego, które przemienia się w fundamentalne doświadczenie całego życia osoby konsekrowanej, a w szczególności siostry kontemplacyjnej.

Dlatego też formacja do życia kontemplacyjnego będzie musiała wszystkimi możliwymi środkami prowadzić siostrę do uzyskania prawdziwego doświadczenia Boga; doświadczenia, które rozpoczyna się już wraz z wytrwałym poszukiwaniem Boga ze strony siostry, ponieważ, jak mówi Pascal, „nie szukałbyś Mnie, gdybyś Mnie już wcześniej nie znalazł”⁴⁷. I jednocześnie, świadomi tego, iż zanim siostra rozpocznie drogę poszukiwania Boga, Bóg już rozpoczął *exodus*, wyszedł jej szukać, by zawrzeć z nią przymierze (por. Iz 65,1), zanim ona Go odnajdzie, została odnaleziona przez Niego, „Możemy szukać Cię i znajdować, lecz nie możemy

⁴⁶ *SpoB*, 12.

⁴⁷ PASCAL B., *Mysli*, 553.

Cię uprzedzić⁴⁸. Bóg poszukuje człowieka i nasze poszukiwanie Jego jest już odpowiedzią na Jego uprzednie poszukiwanie. Ważne jest, by mieć na uwadze, że każde poszukiwanie człowieka na jego drodze ku Bogu jest poprzedzone poszukiwaniem człowieka ze strony Boga.

3.2. Misja

Jeśli w formacji do życia kontemplacyjnego doświadczenie Boga jest fundamentalnym celem do osiągnięcia, ważne jest, by pamiętać, że nie można oddzielać go od misji, w każdym przypadku według szczególnego powołania. W ten sposób zintegrują się życie wewnętrzne i działanie, jako wymóg żywotnego zjednoczenia, zasadniczy dla osiągnięcia dojrzałości osobowej.

Z tego powodu, i nie mogłoby być inaczej, również misja musi być obecna w formacji do życia kontemplacyjnego. Wszyscy, również siostry kontemplacyjne, zostaliśmy wezwani, do przebywania z Nim i do bycia posłanymi (por. Mk 3,14). Prawdą jest, że mniszki odpowiadają na to posłanie misyjne, *przebywając z Nim*, lecz jest również prawdą, że nie oznacza to, iż są mniej misyjne niż osoby konsekrowane prowadzące życie czynne, ponieważ „misja, bardziej niż diakonia i dzieła apostołskie, przechodzi

⁴⁸ ŚW. BERNARD Z CLAIRVAUX, *De diligendo Deo*, 7, 22.

przez wszystkie wymiary naszego życia specjalnej konsekracji, wezwanej do «stania się misją», głoszenia nowości królestwa Bożego, rozpoznania i bycia prorocstwem jego milczącej obecności pośród nas⁴⁹.

Wszyscy konsekrowani, lecz w szczególności siostry kontemplacyjne poprzez swoje świadectwo życia skoncentrowanego na Panu, „przynależą [...] do dynamicznej działalności Kościoła, który gorąco pożąda «Absolutu», jakim jest Bóg, i ma powołanie do świętości”; i w ten sposób ich świadectwo jest pierwotne w ewangelizacji⁵⁰.

Z drugiej strony, kiedy rozważa się świadectwo, jakie dają wobec ludu Bożego, oraz to, co ewentualnie powinny zmienić, aby było ono coraz bardziej wiarygodne, wzbudzają one pytania egzystencjalne bez oczekiwania natychmiastowych odpowiedzi⁵¹.

Wzbudzać pytania egzystencjalne: to jedna z wielkich posług misyjnych mniszek. I tylko jeżeli ich życie wzbudza pytania wobec sposobu życia mężczyzn i kobiet naszych czasów, będą mogły być w naszym świecie *latarniami*, *pochodniami* i *stróżkami* oraz podtrzymywać swoją modlitwą słabe

⁴⁹ CIVCSVA, *Głóście. Do osób konsekrowanych, świadków Ewangelii wśród narodów*, 41, Wydawnictwo SS. Loretanek, Warszawa 2017, s. 62. Por. VC, 72.

⁵⁰ Por. CIVCSVA, *Głóście. Do osób konsekrowanych, świadków Ewangelii wśród narodów*, 41.

⁵¹ Por. tamże, 53–54.

członki Kościoła⁵², czyniąc siebie znakiem bliskości Boga wobec swojego ludu, a także wezwaniem do powrotu do Ewangelii, do jej istoty⁵³. To wszystko z *peryferiami egzystencjalnymi* w sercu, z przyjęciem „najgłębszego człowieczeństwa, tak jak to uczynił Jezus Chrystus”⁵⁴.

W tym kontekście należy zaznaczyć, że formacja do życia konsekrowanego ma unikać wszelkiego intymizmu i jakichkolwiek pozorów nonszalancji wobec tego wszystkiego, co stanowi część życia istot ludzkich. Również odnośnie do mniszek Sobór stwierdził: „Radość i nadzieja, smutek i trwoga ludzi współczesnych, zwłaszcza ubogich i wszystkich cierpiących, są też radością i nadzieją, smutkiem i trwogą uczniów Chrystusowych; i nie ma nic prawdziwie ludzkiego, co nie miałyby oddźwięku w ich sercu”⁵⁵, w tym przypadku, w sercu prawdziwej siostry kontemplacyjnej.

⁵² Por. *SpoB*, 5–6.

⁵³ To wszystko nie może zwalniać mniszek z poważnego badania siebie w kwestii tego, czy ich świadectwo jest wiarygodne, czy są przyczyną lub powodem demotywacji dla ludu Bożego, czy aktualne struktury monastyczne służą ukazywaniu kontemplacyjnego powołania do poszukiwania Oblicza Bożego, czy nie.

⁵⁴ CIVCSVA, *Głóście. Do osób konsekrowanych, świadków Ewangelii wśród narodów*, 74, s. 107.

⁵⁵ SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Gaudium et spes*, 1, <http://ptm.rel.pl/files/swii/141-gaudium-et-spes.pdf> [dostęp: 3 marca 2021].

3.3. W Kościele

Zważywszy, że życie konsekrowane jest szczególnym sposobem realizowania życia chrześcijańskiego, jego wymiar eklezjalny również jest zasadniczy. Konsekrowani, niezależnie od konkretnego charyzmatu, jaki podejmują, stanowią część Kościoła. Wymiar kościelny stanowi ramy odniesienia dla całego życia konsekrowanego. Nie można zrozumieć życia konsekrowanego ani podejmować refleksji nad nim poza tym obszarem.

Życie konsekrowane nie jest stanem pośrednim pomiędzy stanem duchownym a świeckim, lecz wywodzi się z jednego i drugiego, będąc darem dla całego Kościoła⁵⁶. W tym kontekście, jako że jest *wielokształtnością* (wielością form), która konstytuuje Kościół i poprzez którą Kościół się objawia, to w życiu konsekrowanym „porządkują” się i odnajdują znaczenie różne charyzmaty, również mniszek, jako „kształty zintegrowane w ciele Kościoła, przyciąganego ku centrum, którym jest Chrystus”⁵⁷.

⁵⁶ Por. SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Lumen gentium*, 43.

⁵⁷ JORGE BERGOGLIO, *La vita consacrata e la sua missione nella Chiesa. Apporto al Sinodo sulla vita consacrata*, w: *¡Despertad al mundo! Palabras a la vida consagrada*, Public. Claretianas, Madrid 2016, 5. Papież Franciszek w przytoczonej powyżej wypowiedzi czyni rozróżnienie pomiędzy *złożonością* a *pluralizmem*. Podczas gdy „złożoność konstytuuje Kościół”, pluralizm jest „zwykłą wielością współistnienia”

Z tego powodu nie można myśleć o życiu konsekrowanym pozbawionym jasnej świadomości eklezjalnej i zażyłej komunii z Kościołem, zamierzonym jako Kościół komunii, jeżeli pamięta się, że Kościół powszechny wyraża się i nabiera kształtu w Kościele partykularnym: „Prawdziwa powszechność wyraża się, nabiera kształtu, w tym, co partykularne. «Dobry szczegół» nigdy nie jest abstrahowaniem od całości... jest konkretnym życiem, w którym już jest obecna całość”⁵⁸. Prawdą jest, że dla życia konsekrowanego praktyka i duchowość komunii, w której ma ono być *ekspertem*⁵⁹, są odpowiedzią na dar Boży⁶⁰. Jedność w miłości w całym ludzie Bożym jest ponad wszelkimi różnicami.

Jedność, o której mowa, nie ujmuje nic różnorodności charyzmatów. Jedność nie jest jednolitością. Jedność nie znosi uprawnionej różnorodności, lecz

i jako taki może prowadzić do odchylenia sekciarskiego (por. 4–5).

⁵⁸ Tamże, 9.

⁵⁹ FRANCISZEK, *Świadkowie radości*, II, 2.

⁶⁰ W tym kontekście dobrze jest odczytać na nowo nr 43 *NMI*, w którym Jan Paweł II stwierdza, że duchowość komunii ma być ukazywana jako zasada wychowawcza „wszędzie tam, gdzie kształtuje się człowiek i chrześcijanin (gdzie formują się szafarze ołtarza, duszpasterze i osoby konsekrowane), gdzie powstają rodziny i wspólnoty”. W tym samym numerze dokonuje szczegółowego opisu tego, co rozumie się przez duchowość komunii.

jest „również pewne, że jedność wymaga zawsze, by szczególności integrowały się w harmonii, która je przekracza bez znoszenia ich”⁶¹. Bez tej *harmonii* zachodzi ryzyko pluralizmu opartego na zestawieniu przeciwstawnych stanowisk, co prowadzi do rozpadu, destrukcji i utraty własnej tożsamości.

Aby uniknąć wszelkiego rodzaju ideologii prowadzącej do relatywizmu lub fundamentalizmu, zarówno jednego jak i drugiego niezwiązanego z Ewangelią, Kościołem i ludem Bożym, potrzeba formacji, która będzie w każdym momencie wzmacniać komunię z Kościołem oraz będzie się realizować w głębokiej z nim komunii. Jedynie w ten sposób życie konsekrowane i monastyczne przyczynią się do jego zbudowania i żywotności.

3.4. Charyzmat

To, co powiedzieliśmy o życiu konsekrowanym i jego komunii z Kościołem, jest ściśle związane z tematem wierności charyzmatowi. Charyzmat jest autentyczny, jeśli jest dla Kościoła i jeśli jest przez niego zaaprobowany. Charyzmat „musi być w odrębny sposób uznany, aby jego bogactwo mogło właściwie

⁶¹ JORGE BERGOGLIO, *La vita consacrata e la sua missione nella Chiesa. Apporto al Sinodo sulla vita consacrata*, 4.

rozwinąć się we wspólnocie kościelnej i być wiernie przekazywane w czasie”⁶².

Właśnie dlatego nie jest możliwe, by osoba konsekrowana, siostra kontemplacyjna nie „odczuwała” z Kościołem. Charyzmat życia konsekrowanego, niezależnie od jego przejawów, nigdy nie jest przeznaczony dla jednostek lub wyizolowanych grup, lecz dla świętego ludu Bożego. Jak słusznie przypominał św. Paweł VI, absurdalną dychotomią jest myśleć o podążaniu za Jezusem bez Kościoła, o życiu z Jezusem bez Kościoła, o miłowaniu Jezusa poza Kościołem, o miłowaniu Jezusa bez miłowania Kościoła⁶³.

W mówieniu o charyzmacie trzeba mieć na uwadze, że musimy unikać uważania go jedynie za treść. Poza treściami, charyzmat jest szczególnym sposobem bycia i postępowania. W charyzmacie teoria i życie idą ze sobą w parze, nie powodując konieczności identyfikowania charyzmatu z dziełami. Charyzmat przekłada się na formę działania, która przejawia się również poprzez dzieła, lecz nie zawsze można powiedzieć, że działanie, a przede wszystkim dzieła, są zgodne z charyzmatem.

⁶² KONGREGACJA NAUKI WIARY, List *Iuvenescit Ecclesia* (16 maja 2016), 17, <https://episkopat.pl/relacja-miedzy-darami-hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki-wiary/> [dostęp: 18 lutego 2021].

⁶³ PAWEŁ VI, *Evangelii nuntiandi*, 80.

Z drugiej strony charyzmat jest zawsze twórczy i musi inkulturować się do miejsc i czasów. Charyzmat jest zawsze niepowtarzalny, lecz współdziała z kulturami, dotyczy to również charyzmatów konTEMPLACYJNYCH. To stanowi dla nas przestrożę przed popadaniem w pokusę uprawiania archeologii czy kultywowania „bezużytecznych nostalgii”⁶⁴ i zaprasza do dostrzegania w przeszłości „inspirującej iskry” naszych założycieli, tak by podążać za nimi ubogacając i dostosowując charyzmaty tu i teraz, bez pozbawiania ich pierwotnego charakteru⁶⁵.

Formacja musi pomagać w przyswajaniu sobie charyzmatu swojego założyciela lub założycielki, z uwzględnieniem tego, co powiedzieliśmy, i unikając, w jakimkolwiek przypadku, wszelkiej ideologii „spod jakiegokolwiek znaku”, ponieważ, jak stwierdza papież Franciszek, byłoby to okaleczaniem Ewangelii⁶⁶ i oddaliłoby nas bardzo od wierności charyzmatowi, której wymaga od nas Kościół.

⁶⁴ FRANCISZEK, *Świadkowie radości*, I, 1.

⁶⁵ W rzeczywistości charyzmatów nie powinno się bronić przed tymi, którzy według nas im zagrażają, łącznie z Kościołem, lecz strzec. To strzeżenie prowadzi do pracy na rzecz tego, by nie straciły nigdy swojej aktualności, a zatem odnawiania ich według wymagań znaków czasów, poprzez które Pan mówi do nas w historii.

⁶⁶ Por. FRANCISZEK, Adhortacja apostołska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018), 100–104.

4. Sztuka poszukiwania Oblicza Boga

Sztuka poszukiwania Oblicza Boga, tytuł dokumentu, który przedstawiamy i komentujemy, nie został wybrany przypadkowo. W *Wytycznych* stwierdza się: „W *traditio* monastycznej założyciele i założycielki oraz ich uczniowie i uczennice byli mistrzami sztuki szukania Boga”⁶⁷. W literaturze monastycznej mówienie o *sztuce* oznacza mówienie o metaforze odnoszącej się do całego życia i dyscypliny monastycznej, pomyślanej jako nieustanna praktyka i ćwiczenie *ars sancta*. Mówienie o *sztuce* jest również mówieniem o metaforze, według której klasztor jest zamierzony jako *officina divinae artis*, pracownia służąca uczeniu się dzieła Boskiej sztuki, „szkoła służby Panu”⁶⁸.

Sytuuje to życie monastyczne nie tyle w logice wypełniania zewnętrznych praw, lecz w kontekście programu życia, w którym należy przestrzegać reguł *sztuki*, aby dzieło Boże odpowiadało Boskiemu zamysłowi i jaśniało całym swoim pięknem i wspaniałością. Jeżeli formacja jest *sztuką*, której celem jest poszukiwanie Oblicza Boga, *sztuką* służącą temu, by osoba w pełni i w wolności odpowiadała na plan, jaki Bóg dla niej zamyślił, nie ma lepszej definicji

⁶⁷ *SpoB*, 120.

⁶⁸ Tamże, 5.

formacji do życia monastycznego niż *sztuka poszukiwania Oblicza Boga*.

Mówienie o formacji jako *sztuce poszukiwania Oblicza Boga* sytuuje nas w perspektywie formacji, którą uważamy za istotną.

Przede wszystkim mówi nam, że jesteśmy na początku drogi, tej formacyjnej, określanej jako *poszukiwanie*, ciągły proces, który musi być nieustannie oceniany, by możliwe było osiągnięcie określonych celów. Przekładając tę definicję na życie, można powiedzieć, że egzystencja, aby była przeżywana autentycznie, wiąże się z ciągłą eksploracją, zagłębianiem się w meandry życia i odkrywaniem ich, rozpoznawaniem i definiowaniem, w odniesieniu do celu, który chce się osiągnąć. Jest to doświadczenie drogi formacyjnej, osobistej i wspólnotowej, które pozwala stawać się panami samych siebie w wierności własnemu powołaniu. To wszystko wiąże się z dziełem sztuki, jakim ma być formacja.

Cała ta droga ludzka i kontemplacyjna składa się z etapów, które nie mogą nigdy być uznane za zakończone. Formacja, jak już wskazaliśmy, będąc sposobem przeżywania życia osobistego i wspólnotowego, jest ciągłym poszukiwaniem, zawsze otwartym procesem, ciągłym stawaniem się⁶⁹. Siostry kontemplacyjne, wezwane do poświęcenia całego swojego życia Bogu, żyją w nieustannym *poszukiwaniu Jego*

⁶⁹ Tamże.

Oblicza, zgodnie z dynamiką pielgrzymowania, które, pod wpływem działania Ducha, staje się drogą przemienienia wraz z Panem⁷⁰.

W ten sposób siostra kontemplacyjna, szukając Bożego Oblicza, pozwala ukierunkowywać się w codzienności życia Duchowi Bożemu, poprzez którego Ojciec, pierwszy formator, napełnia serca wierzących uczuciami Chrystusa. Jednocześnie, otwarcie się na *sztukę* przeżywania realnego daru z siebie, które wiąże się z umiejętnością umierania samemu sobie, by wzrastać w wolności ofiarowania się, prowadzi siostrę do egzystencji wydawanej w coraz większej i bezwarunkowej miłości⁷¹.

Stosowany w odniesieniu do formacji termin *sztuka* wskazuje również, że droga formacyjna jest zawsze twórcza, a także, iż dla osiągnięcia jej celów należy przestrzegać pewnych warunków. Mówił o tym już Kasjan: *Osiągnięcie doświadczenia w danej sztuce wymaga wszelkiej troski i uważności, jak również wypełniania nakazów i reguł mistrzów wspomnianej sztuki*. Bez pilnego zaangażowania i poszanowania pewnych reguł lub jasnych i precyzyjnych punktów odniesienia rozpoczęte dzieło nie może zostać dopełnione, pozostałoby nieukończone. W naszym przypadku, bez przestrzegania minimalnych warunków, siostry kontemplacyjne

⁷⁰ Por. tamże, 5.

⁷¹ Por. VC, 65.

nie mogłyby nigdy osiągnąć celu wyznaczonego dla ich formacji: kontemplowania piękna Oblicza Boga, które przyjmuje formę *in itinere*.

I nie chodzi, oczywiście, o czysto materialne zastosowanie norm – w takim przypadku formacja byłaby powierzchowna i formalistyczna – lecz o zastosowanie norm z jednoczesnym przyłgnięciem do ich ducha, ze świadomością, że celem formacji jest przemienienie całej osoby w Tego, który jest kontemplowany: Chrystusa; przejście od kontemplowanego *wzoru* do bycia *wzorem* dla innych (por. Mt 5,16)⁷². Formacja zatem jest otwarciem się na sztukę przeżywania „rzeczywistego oddania, które niesie ze sobą umiejętność umierania dla samego siebie, by wzrastać w wolności daru z siebie, w coraz pełniejszej miłości, która czyni serce szerokim (por. Ps 119 [118],32) i otwiera je na działanie Ducha”⁷³.

Termin *sztuka* podkreśla również, że poszukiwania Oblicza Boga nie można improwizować. Konieczne staje się zatem obmyślanie, planowanie go z wielką uwagą i regularne poddawanie ocenie. A wszystko to bez pośpiechu. Nigdy dosyć przypominania: integralny wzrost osoby wymaga czasu, dzisiaj być może więcej niż kiedykolwiek, a im

⁷² *SpoB*, 9; por. ŚW. KLARA Z ASYŻU, *III List do Agnieszki z Pragi*, 13.

⁷³ *SpoB*, 9.

bardziej dojrzałe wiekiem byłyby powołania, tym więcej czasu może być potrzebne.

Formacja określana jako *sztuka poszukiwania Oblicza Boga* pozostaje wewnątrz dynamik *laboratorium doświadczenia* i *sztuka* ta jest rezultatem gorliwości i rygoru w procesie formacyjnym, ze świadomością, że *sztuka* w ogóle jest zawsze doświadczeniem głęboko kontemplacyjnym, duchowym. Doświadczeniem kontemplacyjnym i duchowym: środowiskiem dla prawdziwej formacji i owocem całego procesu formacyjnego.

W nawiązaniu do tytułu należy, wreszcie, zasygnalizować, iż przyjmując nazwę „poszukiwanie Oblicza Boga”, *Wytyczne* sytuują się w ciągłości z Konstytucją apostolską *VDq* i z *Co* oraz do nich nieustannie nawiązują.

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ I. KONTEKST — 5

1. Uwagi wstępne — 10
2. Znaczenie formacji do życia kontemplacyjnego — 13
3. Pojęcie, zasady i cele formacji do życia kontemplacyjnego — 20
 - 3.1. *Doświadczenie Boga* — 24
 - 3.2. *Misja* — 27
 - 3.3. *W Kościele* — 30
 - 3.4. *Charyzmat* — 32
4. Sztuka poszukiwania Oblicza Boga — 35

ROZDZIAŁ II. PROCES FORMACYJNY DO ŻYCIA KONTEMPLACYJNEGO — 41

1. Założenia procesu formacyjnego do życia kontemplacyjnego — 41
 - 1.1. *Przechodzenie od treści do procesu* — 41
 - 1.2. *Wychodząc od antropologii teologalnej* — 44
 - 1.3. *Od nowej wizji rzeczywistości, świata i Kościoła* — 47
 - 1.4. *Od soborowej wizji życia konsekrowanego* — 63
 - 1.5. *Od nowej wizji relacji mężczyzny i kobiety* — 75
 - 1.6. *Wychodząc od pewnych znaczących zmian społeczeństwa i życia konsekrowanego* — 81
2. Zasady formacyjne dla życia kontemplacyjnego — 96
 - 2.1. *Globalność* — 96
 - 2.2. *Elastyczność* — 98

- 2.3. *Formacja spersonalizowana* — 100
- 2.4. *Eklezjalność* — 102
- 2.5. *Ekumeniczność* — 106
- 2.6. *Ekologia* — 108

ROZDZIAŁ III. WYMOGI FORMACJI DO ŻYCIA KONTEMPLACYJNEGO — 113

- 1. Formacja z towarzyszeniem — 113
 - Odpowiedzialni za towarzyszenie* — 116
- 2. Formacja integralna — 131
 - 2.1. *Formacja ludzka* — 131
 - 2.2. *Formacja chrześcijańska i duchowa* — 135
 - 2.3. *Formacja charyzmatyczna* — 142

ROZDZIAŁ IV. UWAGI SZCZEGÓLNE — 147

- 1. Rozeznawanie i weryfikacja powołania — 147
- 2. Proces formacji początkowej — 149
 - 2.1. *Aspirantura* — 151
 - 2.2. *Postulat* — 153
 - 2.3. *Nowicjat* — 155
 - 2.4. *Okres profesji czasowej* — 157
- 3. Domy formacyjne Federacji — 159
 - Ratio formationis Federacji* — 160
- 4. Formacja stała — 161
- 5. Formacja ekonomek — 165
- 6. Kultura cyfrowa — 167

NA ZAKOŃCZENIE — 171